

YOSHLAR VA HUQUQIY MUAMMOLAR: ZAMONAVIY MUAMMOLAR VA HUQUQIY YECHIMLAR

Jalilova Sabrina Hamza qizi

Termiz davlat universiteti Yurisprudensiya yo'nalishi

Yuridik fakulteti I bosqich 125-guruh talabasi

Annotatsiya. Mazkur ilmiy maqola yoshlar bilan bog'liq huquqiy muammolarni zamonaviy jamiyat rivoji kontekstida tahlil qilishga bag'ishlangan. Unda yoshlarning huquqiy ongi va huquqiy madaniyati jamiyatda qonun ustuvorligini ta'minlashdagi asosiy omillardan biri ekanligi ilmiy asosda yoritilgan. Shuningdek, yoshlarga oid qonunchilik normalarining amaliy ijrosi, huquqbuzarliklarning kelib chiqish sabablari hamda ularni bartaraf etishga qaratilgan zamonaviy huquqiy mexanizmlar tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: Yoshlar, huquqiy muammolar, huquqiy ong, huquqiy madaniyat, yoshlar siyosati, raqamli huquq, huquqiy targ'ibot, ijtimoiy hamkorlik, huquqiy yechimlar.

Abstract. This article analyzes contemporary legal problems related to youth within the context of modern social development. It substantiates that legal awareness and legal culture among young people play a crucial role in ensuring the rule of law. The paper also examines the implementation of youth-related legislation, the causes of youth offenses, and modern legal mechanisms aimed at addressing these issues.

Keywords: Youth, legal problems, legal awareness, legal culture, youth policy, digital law, legal advocacy, social partnership, legal solutions.

Kirish. Zamonaviy jamiyatda yoshlar ijtimoiy, siyosiy va huquqiy jarayonlarning faol ishtirokchisiga aylanib bormoqda. Ularning huquqqa bo'lgan munosabati, qonunlarni bilishi va ularga rioya etish darajasi jamiyatning barqaror rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli yoshlar bilan bog'liq huquqiy muammolarni chuqur o'rganish va ularni huquqiy yo'l bilan hal etish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biridir.

O'zbekiston Respublikasining 2023-yil 30-aprelda o'tkazilgan referendum asosida qabul qilingan hamda 2023-yil 1-maydan qonuniy kuchga kirgan yangi tahrirdagi O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida yoshlarga oid masalalar alohida e'tirof etilib, ularning huquq va erkinliklarini ta'minlash davlatning muhim vazifasi sifatida belgilangan. Biroq normativ-huquqiy hujjatlarning mavjudligi yoshlarning huquqiy madaniyatining tezkor ravishda yuksalishini anglatmaydi. Bu borada huquqiy ta'lim, tarbiya va ijtimoiy muhitning o'rni muhim hisoblanadi.

Mazkur maqolaning asosiy maqsadi yoshlar o'rtasida uchrayotgan huquqiy

muammolarni aniqlash, ularning ijtimoiy-huquqiy sabablarini tahlil qilish hamda amaldagi qonunchilik asosida samarali huquqiy yechimlarni asoslab berishdan iborat.

Asosiy qism. Yoshlar o'rtasida uchrayotgan huquqiy muammolar tahlil qilinadi.

Amaliyot shuni ko'rsatadiki, yoshlar o'rtasida huquqiy muammolarning yuzaga kelishi ko'pincha huquqiy ong va huquqiy savodxonlik darajasi bilan chambarchas bog'liq. O'zbekiston Respublikasining «Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida»gi Qonunida yoshlarning huquqiy tarbiyasini rivojlantirish ustuvor vazifa sifatida belgilangan bo'lsa-da, amaliyotda bu borada qator muammolar saqlanib qolmoqda.

Xususan, yoshlarning o'z huquq va majburiyatlarini yetarli darajada bilmasligi, raqamli makonda huquqiy mas'uliyatning sustligi, bandlik bilan bog'liq qiyinchiliklar hamda oilaviy tarbiya va ijtimoiy nazoratning yetarli emasligi huquqbuzarliklar sodir etilishiga sabab bo'lishi mumkin. Mazkur holatlar yoshlar o'rtasida ma'muriy va jinoiy huquqbuzarliklar xavfini oshiradi. Shu bois huquqbuzarliklarning oldini olishda faqat jazolash choralariga tayanish emas, balki ularning kelib chiqish sabablarini bartaraf etishga qaratilgan profilaktik chora-tadbirlarni kuchaytirish zarur.

Zamonaviy huquqiy yechimlar va qonunchilik asoslari: Yoshlar bilan bog'liq huquqiy muammolarni hal etishda Konstitutsiya va maxsus qonunlar muhim huquqiy asos bo'lib xizmat qiladi. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 50-moddasida fuqarolarning ta'lim olish huquqi, 55-moddasida esa har bir shaxsning o'z huquq va erkinliklarini sud orqali himoya qilish huquqi kafolatlangan. Shuningdek, 56 hamda 57-moddalarda voyaga yetmaganlar va bolalarning huquqlari davlat himoyasida ekanligi mustahkamlangan bo'lib, mazkur normalar yoshlarning jamiyatdagi o'rnini mustahkamlashga qaratilgan. Bundan tashqari, «Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risida»gi Qonun huquqbuzarliklarning oldini olishda kompleks yondashuvni nazarda tutadi. Ushbu qonun doirasida huquqiy targ'ibot, ijtimoiy hamkorlik va yoshlar bilan individual ishlash mexanizmlarini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. «Ta'lim to'g'risida»gi Qonunda (2020-yil 23-sentabr) ta'lim jarayonining asosiy vazifalaridan biri sifatida shaxsni har tomonlama rivojlantirish, unda huquqiy ong va fuqarolik mas'uliyatini shakllantirish belgilangan. Ta'lim muassasalarida huquqiy bilimlarni amaliy mashg'ulotlar bilan uyg'unlashtirish, fuqarolik jamiyati institutlari va ommaviy axborot vositalari orqali huquqiy targ'ibotni kuchaytirish zamonaviy huquqiy yechimlarning samarali shakllaridan biri hisoblanadi.

Yoshlar o'rtasida huquqiy muammolarni keltirib chiqaruvchi omillardan yana biri- bu huquqiy ta'limning faqatgina nazariy shaklda qolib ketishi va amaliy ko'nikmalarning yetarli darajada shakllanmasligidir. Shu asnda ko'plab yoshlar qonun normalarini umumiy tushunsa-da, uni real hayotiy vaziyatlarda qo'llashda ko'plab muammolarga duch kelishadi. Bu esa jamiyatda ko'plab huquqiy muammolar va huquqbuzarliklarning kelib chiqishiga sabab bo'lishi mumkin.

Raqamli texnologiyalar rivojlanishi bilan yoshlar duch kelayotgan huquqiy

muammolar yangi shakl kasb etmoqda. Ayniqsa, internet tarmoqlarida shaxsiy ma'lumotlarning noqonuniy ravishda tarqalishi, kiberfiribgarlik, internet orqali bosim o'tkazish (kiberbulling), shuningdek, yoshlarning onlayn platformalarda o'z fikrini bildirishi bilan bog'liq masalalar dolzarb bo'lib bormoqda. Bu holat esa yoshlarning raqamli huquqiy madaniyatini shakllantirishni talab etadi, chunki internet makonida ham huquqiy qoidalar amal qiladi va har bir shaxs o'z harakati uchun javobgar bo'ladi. Yoshlar orasida huquqbuzarlikning oldini olish masalasida tarbiyaviy va ijtimoiy muhitning ta'siri ham muhim ahamiyat kasb etadi. Oilada huquqiy tarbiya sust bo'lsa yoki ijtimoiy nazorat mexanizmlari yetarli ishlamasa, yoshlar salbiy guruhlar ta'siriga tushib qolishi ehtimoli ortadi. Shu sababli huquqbuzarliklarning profilaktikasida ta'lim muassasalari, mahalla, ota-onalar hamda huquqni muhofaza qiluvchi organlar o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish zarur.

Yoshlarning huquqiy muammolarini kamaytirishda huquqiy targ'ibot va axborotga ochiq kirish imkoniyatini yaratish ham dolzarb muammolardan biridir. Chunki yoshlar uchun qonunchilikni tushunarli tilda yetkazish, amaliy treninglar, huquqiy maslahat markazlari hamda raqamli huquqiy platformalarni rivojlantirish ularning huquqiy ongini oshirishga xizmat qiladi. Natijada yoshlar huquqiy munosabatlarda faolroq bo'lib, qonunlarga hurmat va fuqarolik ma'suliyati mustahkamlanadi.

Xulosa: Yoshlar o'rtasidagi huquqiy muammolarni hal etish jamiyatning barqaror rivojlanishi va qonun ustuvorligini ta'minlash bilan bevosita bog'liqdir. Shu o'rinda yoshlar duch kelayotgan huquqiy muammolar samarali yechimlar, tizimli yondashuv va xalqaro tajriba asosida hal etilishi lozim. Yoshlar huquqiy savodxonlik, ijtimoiy adolat, mehnat huquqlari, onlayn xavfsizlik va diskriminatsiyaga qarshi kurash kabi sohalarda ko'plab to'siqlarga duch kelmoqda. Shuning uchun hukumatlar, nodavlat tashkilotlar, ta'lim muassasalari va xalqaro hamjamiyat birgalikda quyidagi asosiy yo'nalishlarda integrallashgan yechimlarni ilgari surishi zarur:

Huquqiy savodxonlikni oshirish: maktabdan boshlab huquqiy ta'limni joriy etish, onlayn platformalar orqali yoshlar uchun bepul va interaktiv huquqiy kurslar tashkil etish;

Yoshlar uchun yengil kirishli huquqiy xizmatlar yaratish: advokatlar, yuristlar va talabalar ko'maklashuvchi markazlar orqali bepul maslahatlar va mobil ilovalar orqali real vaqt rejimida huquqiy qo'llab-quvvatlash;

Ushbu yondashuvlar yoshlarning huquqiy muammolarini ildizidan hal etishga, ularni jamiyatda faol va mas'uliyatli fuqarolarga aylantirishga imkon beradi. Shu tariqa, huquqiy tizim yoshlar ehtiyojlariga moslashadi va barqaror, adolatli jamiyat qurishda muhim rol o'ynaydi. Shuningdek, yoshlarning huquqiy ongini yuksaltirish, huquqiy madaniyatini shakllantirish va ularni qonunlarga hurmat ruhida tarbiyalash huquqbuzarliklarning oldini olishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Mazkur jarayonda Konstitutsiya va yoshlarga oid qonunlarning amalda samarali ijro etilishi, davlat va fuqarolik jamiyati institutlarining o‘zaro hamkorligi hal qiluvchi omil bo‘lib xizmat qiladi. Huquqiy bilimga ega, faol va mas’uliyatli yoshlar jamiyat taraqqiyotining ishonchli poydevorini tashkil etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent, 2023.
2. O‘zbekiston Respublikasining «Yoshlarga oid davlat siyosati to‘g‘risida»gi Qonuni.
3. O‘zbekiston Respublikasining «Huquqbuzarliklar profilaktikasi to‘g‘risida»gi Qonuni.
4. Islomov Z.M. Huquqiy madaniyat asoslari. – Toshkent.
5. Saidov A.X. Inson huquqlari va huquqiy davlat. – Toshkent.
6. BMT “Yoshlar bo‘yicha Butunjahon harakat dasturi” (World Programme of Action for Youth, 1995)
7. Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi (1948)
8. Xalqaro mehnat tashkiloti (ILO) hujjatlari (yoshlar bandligi, mehnat huquqlari bo‘yicha)
9. UNESCO hujjatlari (ta’lim va huquqiy savodxonlik bo‘yicha)
10. UNDP (BMT Taraqqiyot dasturi) hisobotlari (yoshlar, raqamli tenglik, adolat masalalari)
11. Ruziyev A. – The Role of the Education System in Improving the Legal Culture of Youth wosjournals.com
12. Saydirasulov A.A. & Saydirasulova M.A. – The Importance of Legal Education and Advocacy in Increasing Legal Literacy Among the Young Generation in Uzbekistan